

Kolmannen persoonan omistusliitteen yleistymisestä.

I

Heikki Klemetin joulukuksi 1944 ilmestyneessä teoksessa »Kuvat kulki vielä» alkaa »Kirkonmaanväki»-niminen lastu (s. 146) seuraavasti:

Tapasin vanhan tuttavani maalaismiehen maantiellä, ja siinä syntyi keskustelu, ei montakaan minuuttia kestävä, mutta sisällökäs.

»Päivää», hän sanoi, »tervehkeksi!»

»Päiviä, päiviä!»

»Hyvinpä te ootta färi n s ä pitäny!»

Tarkkaavainen lukija lienee tässä hetkiseksi pysähtynyt ja pannut merkille virheelliseltä vaikuttavan omistusliitteen käytön (yllä harventamani). Huomiota herättänyt kohta on kai useimmiten pantu joko painovirhepaholaisen tai Klemetin omalaatuisuuden tilille.

Santeri Alkion »Puukkojunkkareissa» tapaamme kuitenkin samankaltaisen omituisuuden. Sivulla 299 (Kootut teokset III, Helsinki 1923) kerrotaan Toivolan herännäisseuroista. Pappi sanoo: »Asettukaa paikoilenne ja aloitetaan virsi numero 52. Veisatkaa kukin kovalla äänellä ja sydäme n s ä pohjasta». Siitä päätellen, että harvennettu kohta on »Puukkojunkkarien» uusimmassa, vuonna 1943 otetussa painoksessa korjattu jättämällä omistusliite kokonaan pois, se on käsitetty painovirheeksi.

Kummassakaan esittämässäni tapauksessa ei kuitenkaan ole kysymyksessä painovirhe, vaan murteellinen erikoisuus. On ilmeistä, että Klemetti vuorosanansa murreasuun sovittaessaan on tavoittanut tämän hiuksenhienon vivahduksen vaistomaisesti, eteläpohjalaisen kielikorvansa ohjaamana. Yhtä ilmeistä on, että eteläpohjalainen kielikorva samoin on johtanut Alkion tässä vähäisessä muotoseikassa harhaan, niin että vakavan kirjakieliseen tekstiin on päässyt pujahtamaan selvä oikeakielisyysvirhe. Kaikesta päättäen täytyy siis kysymyksessä olla Etelä-Pohjanmaan murteelle sangen luonteenomainen piirre.

Kolmannen persoonan possessiivisuffiksin yleistyminen muihin persooniin, jota ilmiötä edellä olevat esimerkit edustavat, onkin EP:n murteessa yllättävän tavallinen. Lukuisista sitä valaisevista esimerkkilauseista poimittakoon seuraavat:

Y k s. 1 p e s.

min_ön elämänsä ollus selläne huanöne. Nurmo. || *min_olin üksistänsät tuvas sillä* (kun aurinko pimeni), *istän klasin tūönä.* Ilmajoki. || *minä kullä kävellä hiliputtäsin hiljölleñsa.* Nurmo || *min_ön oikēn ajatellup paki parahastansam mennäs sinne a i r o n tüä.* Isokyrö. || *ku sin_olsit olluk katto-*

mas ku min_om parahillaņasäs (s.o. parhaassa iässä ollessani) *sikoja nülü-kenü!* Nurmo. || *minä ostiņ sev* (paidan) *vain omil lupiņasa*. Isokyrö. || *küllä min_en_ösäsis sitten nukkuas seli_älliņasä*. Nurmo. || *kum min_öņ sahan-nup pūta jūresta nīm min_ön ollup polovillaņasa hanņes*. Nurmo. || *minä sain* (päälle pudonneitten lautain alla) *itteni kännetuksi sülleņasa*. Nurmo. || *muj jalakani aivan niņkuņ sivallethim pois alta ja minä pällen sā* (s.o. putosin kuorman päältä päälleni maahan). Nurmo. || *öm min_olluj jo pūsthälliņasä* (s.o. jalkeilla). Nurmo. || *minäkim menim paitāsellaņasap poukotim mäki_ä alaha*. Ilmajoki. || *em minä oiken āmulla kerki_äsi, mutta tullehnaņasas sitte*. Nurmo.

Yks. 2. pers.

tuloko sinustakim m a t t i navettapika nūv vanhōllaņasa? Nurmo. || *l i s a, pās nūp polovilleņasaj* (penkille) *ja rupi_ias sūāmähä!* Nurmo. || (tytölle, jonka selkä on lumessa:) *seli_älliņasäkko sā kul_i_iet?* Nurmo. || *älä nūp paitāsellaņasa siällä kul_i_!* Lapua. || *voi_ jē, jos olsit nukāssūt tāmām pällen sā tāmām paistimpannu!* Isokyrö.

Mon. 1. pers.

mekim_ōmma elānūm māti_āspārinōllā elāmāņasä. Nurmo. || *me menim-mä sittem molemmat taholleņasa*. Lapua. || *ei me otat tätä tavaksensa*. Lapua. || *me laitōmma ittelleņasūt tuvan tuannel l a t i k a m paikōlle*. Nurmo. || *otimma sahataksensa silleņ kauppi_ias k i l t i l ä l l e halakojā*. Isokyrö. || *ei me nūv vanhalla i_älliņasār rupi_iam mailmalloppua votrimaha!* (s.o. mietiskelemään). Nurmo. || *me aikānsak kūtteleimma sitten ni minä sanōj jotta mini_äksi minākin_ön tullu*. Nurmo. || *me jāimmä sittep pūiņasaj* (s.o. keskenämme) *juttelemaha*. Nurmo. || *nīm me tulimma sittet tulojaņasa*. Nurmo. || *se t i s i j ä r v e m pelttarin emāntā s_ön ollum muņ kaņs vähā sukuja toisel-leņasa*. Nurmo. || *me rōkasimma tualla tiällä toiseņasaj ja vähā juteltihi*. Nurmo. || *me kattōmma nua osūskaupan näüte_ikkunat tullehnaņasa*. Isokyrö.

Mon. 2. pers.

kovastippa t_ōtta kleppevā sinā vāliņasä (s.o. lempeitä toisillenne). Nurmo. || *mā aiva lūli_ jotta t_ōtta menivūs surmilleņasa* (s.o. kokonaan hukkaan, peräti kuolleet). Isokyrö. || *äläkā mihinān nimes paņkos sülleņasam māta!* (kylmānkostealle nurmikōlle, siitä voi vilustua). Nurmo.

Valikoima puhuu puolestaan. Toteamme, että 3. pers. suffiksi on EP:n murteessa tunkeutunut erittäin voimakkaasti kaikkiin persooniin. Yleistyminen on tapahtunut lähinnä adverbissa ja adverbien luonteisissa ilmauksissa. Horjuvuutta kuitenkin esiintyy. Niinpä olen yks. 1. persoonasta todennut mm. seuraavanlaisia tapauksia: *minā menir reisuņ kulukēhnani* (tohtorille) *kōkkihī*. — *kolomev vuatta olin* (suutarin-) *opis ja sitter*

rupesim päini (s.o. työskentelemään omin neuvoin). Temporaalirakenteessa 3. pers. suffiksi on yleistynyt yksinomaiseksi vain mon. 1. persoonassa.¹

Missä määrin 3. pers. possessiivisuffiksin yleistymistä ilmenee muissa murteissamme?

Olen onnistunut saamaan seuraavat esimerkit:

R o v a n i e m i: *olesta pol^ovilhan sinä. — älä menes sukkasilhan sinne! — älä olek kovin hopuishan!*²

K i i k o i n e n: *mnä nostetti seisällesä.*³

E u r a j o k i: *mnä keiti vellin^hkki parälles mnä sanoin^{et} mnä keitä vellin^{gin} ensi.*⁴

V a m p u l a: *mä menin seljälles (s.o. kaaduin selälleni) n^hko olis puròtettu. — oik^hellä küljellä sitted sām mättua taikka sillai n^hko puälimiten süllans. — läh^hin oik^hem pakⁱ parrästans mennē. — mä õn ollut sukⁱllans vān tā sisällä. — mä söisiⁱ hōüstöper^unoita miäl^hllans. — mä olin n^h roikⁱllansak (s.o. huonoissa vaatteissa) ko mä müllän tuāla puitten^h kans kans välⁱ. — meni (sormeni halkoja hakatessani) tukⁱij ja klapⁱir rakkōj ja oik^hev voimans tiästā löin (kirveellä). — kül s^h õk kurja mukūla konnet s^h õ ollenkan aläl^hllans (s.o. alallasi). — tulⁱnem miäs susta tullē ko olkans takkā oik^hel lūät.*⁵

V a n a j a: *mutta miⁿä . . . olim par^hai^hllän, ju^hst^hn nu^hattā vetämässä.*⁶

M u l t i a: Olin vain muuten vaitonaan (= hervotonna).⁷

P i h l a j a v e s i: Menin niitä nimiään (= sitä tietä, sillä hyvällä).⁷

J o r o i n e n: *n^hthäm minä ou su^hna arvollän tuota hu^holta ja harm^hia pittēt tuota . . .*⁸

L i p e r i: *mi^hnkäst^hen tū^h n^hn tū^hhillä' ajelette v^han sigl^h me^htäss^hä ni^h.*⁹

Esimerkit osoittavat, että 3. pers. possessiivisuffiksin yleistymistä

¹ LAUROSELA Äännehistoriallinen tutkimus Etelä-Pohjanmaan murteesta I s. 95 ja II s. 74—75 mainitut esimerkit on saatu 35 vuotta sitten. Sama huomautus koskee mt. I s. 26 olevaa esimerkkiä *viäl^hkohäm^h men^h näjemmä toisemma.*

² Tiedot maist. SIMO HÄMÄLÄISELTÄ v. 1941.

³ Tieto maist. PERTTI VIRTARANNALTA, joka ilmoittaa esimerkin satunnaisesti ja yleistymisen Ylä-Satakunnan murteessa erittäin harvinaiseksi.

⁴ KETTUNEN Suomen murteet I s. 2.

⁵ Tiedot maist. EINO LEPISTÖLTÄ v. 1941.

⁶ KETTUNEN mts. 33.

⁷ SETÄLÄ Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä s. 95. »Joskus käytetään 3:n persoonan suffiksia adverbiksi muuttuneeseen sanaan liittyneenä muiden persoonain suffiksien asemesta.»

⁸ KETTUNEN mts. 169.

⁹ KETTUNEN mts. 188.

adverbeissa ja adverbien luonteisissa ilmauksissa esiintyy kaikkialla kieli-alueellamme.¹ Missään kehitys ei ole kuitenkaan johtanut niin pitkälle kuin EP:n murteessa, vaan esimerkit ovat harvinaisia yksittäistapauksia.

Mutta käsiteltävänämme oleva ilmiö on siirtynyt murteista myös yleis- ja kirjakieleen. Seuraavanlaisia tapauksia esiintyy:

Olin *tavallaan* heti alusta alkaen perillä asiasta. — Oletko *tosiaan* niin hullu! — Olet *kokonaan* väärässä. — Et ole *ainoastaan* saita vaan lisäksi nylkyrikin. — Me toimimme *sinänsä* aivan oikein. — Olette *näköjään* aivan sekaisin. — Auta meitä, ettemme *tahallaan* rikkoisi sinun tahtoasi vastaan.² — Enhän minä voinut olla koko ajan *yksinään*.³ — Haluan *mielellään*, että ostaja tietää, mitä periaatteita kirjaa laadittaessa on käytetty.⁴ — Ei, kyllä minun nyt pitää *tosissaan* lähteä.⁵ — Tämä opiskelijakoti lähentää meitä *toisiinsa* . . . toisiimme ja . . .⁶

Viimeisessä esimerkissä havaittava tapailu antaa aavistaa, että epävarmuutta ja horjuvuutta esiintyy. Selviä adverbikivettyymiä lukuunottamatta näissäkin esimerkeissä saattaa 3. pers. suffiksin korvata aivan luontevasti verbin tekijää vastaavalla suffiksilla: Menen *mielelläni* sinne. Teitkö sen *tahallasi*? jne.

Mutta 3. pers. suffiksin yleistyminen tämänkaltaisiin possessiiviadverbeihin ei rajoitu pelkästään nykyiseen kirjakieleemme. Merkkejä siitä voidaan todeta läpi koko vanhan kirjasuomen, jopa kieleemme varhaisimmista kirjallisista muistomerkeistä:

M i k a e l A g r i c o l a: Mine olin *yxinens* ietettu; *aiallans* pite minun domitzeman; mine se *yxinen* olen; *cungasikenens* menet; sine se *yxinens* olet; nin ettei me *ijkenens* . . . heneste wapahat ole; mitä-*ikenens* me anomma; ia coska *ikenens* te tadhotta; piteket wäkeuesti ychte toinen *toisens* cansa; olcatta *keskenen* toinen toisens cochtan ystcuelliset; teiden pite *keskenen* toinen toisens Jalghat pesemen.⁷

¹ Teoksessa Suomen partikkelimuodot s. 20 GENETZillä lisäksi on omistusliitteisistä adverbeista ylimalkainen maininta: »— monesti on kuitenkin 3 persoonassa suffiksi valloittanut muilta alan, niin että sitä käytetään, vaikka verbi onkin 1:ssä tai 2 persoonassa.»

² Radion aamuhartaudessa 27. 11. 44, past. Aaro Raitio.

³ VALENTIN Tapahtui kaukana, Kerttu Laihon vuorosana 3. näytöksessä. Radioesitys 29. 1. 45.

⁴ Radion englannin kielen tunnilta 17. 1. 41, yliopettaja Lydia Almila.

⁵ Radioselostus: Kansaneläkelaitoksen piiriasiamiehen vastaanotolla, 20. 1. 41.

⁶ Radioselostus: Kauppakorkeakoulun uudessa talossa, 22. 1. 41. Opiskelijan sanat.

⁷ OJANSUU Mikael Agricolan kielestä s. 140—141.

Ola vi Eli ma e u s: Ei sinun pida hallitzeman . . . mutta *hiliaxens* oleman; sine olet *yxinäns* Pyhä.¹

Eerikki Sorolainen: minä olen *yxinäns*; ia sanoi merelle, Ole *alalans*; sentähden on meille lualinen iloitzeman toinen toisens canssa; te olette nyt *uscowanans* ia rohkiat *olewanans*.²

1642:n Raamattu: ole *hiliaxens*, tyttären.³

Antero Lilius: ja Abrahamin helmasa maat' Myös *aicanans* saat.⁴

Saarna »Nykyisten Aikain Merkeistä» v:lta 1774: että minä *ai-noastans* etsin teidän sieluin pelastusta.⁵

Kolmannen persoonan suffiksin yleistymistä muihin persooniin tavaataan niinikään lähisukukielissämme. Paateneen Selkin kylässä kuulun seuraavat esimerkit: *mie sinūūtin ünä üksinä^h* 'minä synnytin aivan yksinäni'; *en püzü dalloilla^h* 'en pysy jaloillani'; *miä noužen seižällä* 'minä nousen seisaalleni'; *lähen nügönä hillakkažē^h polgemā^h* 'lähden nyt hiljalleen astelemaan'; *miul_ei_ō ollun igenā^h* 'minulla ei ole ollut ikään (paiseita)'; *mie vie därellä^h sinne* 'minä vielä takaisin (menin)'; *hivo hivo hillakkažē^h* 'hiivi hiivi hiljaa'; *sie herkkiellä magoat* 'sinä herkkää unta nukut'.⁶ Vatjan kielestä mainittakoon esimerkit: *miä vetan tšäsinā* 'minä otan käsilläni'; *en nähnü eläizä* 'en nähnyt eläissäni'; *mō teimmä tšehsinā* 'me teimme keskenämme'.⁷ Vepsässä, jossa yks. ja mon. 3. pers. suffiksit eivät ole samankaltaiset, yks. 3. pers. suffiksi on niinikään joskus yleistynyt: *mä igaņžē tägä* 'minä ainaisesti, kaiken ikäni täällä', *mina kombuzazē tul'in* 'minä nelinkontin tulin', *ruge äñhenžē* 'lue ääneen', *hejden*

¹ RAPOLA Suomen kirjakielen historia I, s. 218. Olen katsonut olevan aihetta mainita nämä esimerkit tässä yhteydessä siitä huolimatta, että prof. Rapola on esittänyt ne ns:llistä yks. 2. pers. omistusliitettä edustavien joukossa. Tähän kuuluvina pitäisin myös hänen Agricolalta mainitsemiaan esimerkkejä *sine ioca olet yxinen meiden Kuningam, mutta sine yxinen, mites ikenens teet*. Adverbit *ikenens* ja *yxinen* esiintyvät nimittäin muidenkin kuin yks. 2. pers. pronominin kanssa (tässä Agricolalla ja Sorolaisella).

² F. L. PETANDER Esitys Piispa Eerikki Sorolaisen Postillan kielestä s. 18.

³ RAPOLA mts. 218. Ks. 5. muistutus edellisellä sivulla.

⁴ Vir. 1925, 106. EINO SALOKAS Antero Lilius.

⁵ Vir. 1944, 222. V. TARKIAINEN Muudan saarna vuodelta 1774.

⁶ Huomattakoon tässä yhteydessä seuraavissa esimerkeissä oleva partikkelityyppi: *müö matkazima käzikeäkkä^h* 'me kuljimme käsikädessä', *müö magoamma kaglakkah* 'me makaamme kädet toistemme kaulassa', *müö pagizemma kohakkah* 'puhelemme vastakkain ollen', joka ilmeisesti on pahoin sekoittanut suhteita k.o. murteessa ja on ilman muuta riittävä syy 3. pers. suffiksin voimakkaaseen yleistymiseen. — Ks. myös JULIUS MARK Die Possesivsuffixe in den uralischen Sprachen s. 104.

⁷ KETTUNEN Vatjan äännehistoria s. 81, MARK mts. 68.

tobmuz igañze ol 'heidän herruutensa ikuisesti oli'.¹ Virossa ja liivissä taas, kuten tunnettua, possessiivisuffiksit ovat kadonneet melkein jäljettömiin. Rudimentteja tavataan eniten adverbeihin liittyneestä 3. pers. suffiksista, jonka merkitys tällöin on kokonaan hävinnyt: vir. (*ise*)-*äranis*, -*eranis* 'besonders', *iganis*, *iganes* 'irgend', *kogunes*, *kogunis* 'gänzlich', (*üks*)-*päinis*, -*päines* 'allein', *üksines*, *üksnes* 'ausschliesslich, nur, allein'; liiv. *igānis* 'jemals, überall', *kogūnəs* 'durchaus', *üksnis* 'einzig, allein *üksünis* 'allein'.²

Mistä sitten 3. pers. possessiivisuffiksin ylivalta muiden persoonien suffiksieihin nähdessä johtuu?

Ensi sysäyksen yleistymiseen on tietenkin antanut alkuperäisen merkitystehtävän hämärtyminen. Kun 3. pers. suffiksi on ollut jokapäiväisessä kielenkäytössä verrattomasti uesammin esiintyvä kuin muut, se on pakostakin väljentynyt merkitykseltään, jolloin sitä on ruvettu käyttämään vähitellen toisenlaisissa yhteyksissä kuin alunperin.³ Tätä siirtymiskehitystä ovat lisäksi olleet edistämässä — ottaakseni yksinkertaisuuden vuoksi eteläpohjalaiset esimerkit — seuraavan tapaiset lauseyhteydet: *min ottäsiñ sen täni* (s.o. tallentaakseni asiakirjan) *ürestänsa*, *minä vain külteliñ korvat horollañsa*, *älä nüñ nñ kovir räüstähältäñsäs sitä* (s.o. suoraan, päin silmiä) *juttele*, *äläkä nüñ olokon nñ silimäk killiñsä*, *me kattōmma pā kallelañsa*. Siis sellaiset ilmaukset, joissa 3. pers. suffiksia on aivan säännönmukaisesti käytetty läheisessä yhteydessä muiden persoonien persoonapäätteiden ja -pronominiin kanssa.

II

Edellä on osoitettu, että 3. pers. possessiivisuffiksi on kaikissa itämerensuomalaisissa kielissä levinnyt yli alkuperäisen käyttöalansa ja yleistynyt varsinkin ns. possessiiviadverbeissa muiden persoonien suffiksien tilalle. Verrattomasti runsain esimerkkiaineisto on voitu esittää Etelä-Pohjanmaan murteesta, minkä johdosta seuraa oletamus, että k.o. yleistymistendenssi juuri täällä on esiintynyt voimakkaimpana. Niin onkin asian laita. Ajateltakoon vain kirjoitelman alussa siteerattuja Klemetin ja Alkion esimerkkejä sekä seuraavia lauseita:

min õñ tās vain kuv verõseñsak kañs (s.o. käyttäydyn kuin samanarvoiseni seurassa). Nurmo. || *no tälläkõ sinä viälä asut emäntineñsä?* (s.o.

¹ KETTUNEN Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus s. 375, MARK mts 77.

² MARK mts. 54, 57. — Vrt. myös Vir. 1928, 285 JULIUS MÄGISTE Eräitä liiviläisiä possessiivisuffiksin jäännöksiä.

³ Vrt. Vir. 1924, 91 KETTUNEN Miten on selitettävä suomenkielen *a ~ e*, *ä ~ e* vaihtelu?

vaimoinesi) Nurmo. || *küllä te olsitta sännu ottān nātā krūnījä kapsäkkihijnsä* (s.o. matkalaukkuunne). Isokyrö. || *kum minä näij jotta te alätta tās sū taṅsa aukāsohon nim mua alakos kohta naurattamaha*. Kauhajoki.

Yleistyminen on näissä tunkeutunut tapauksiin, joissa omistussuhde on niin sanoakseni aivan selvästi konkreettinen. Tämän tyyppiset ilmaukset ovat kuitenkin yks. 1. ja 2. sekä mon. 2. persoonassa säännönmukaisen edustuksen ohella harvinaisia. Mon. 1. persoonassa kehitys sen sijaan on johtanut vieläkin pitemmälle. Seuraavanlaiset ilmaukset ovat yleisiä ja yksinomaisia:

me tūmma hakohoj jokahinen kuppiṅsas siältä. Lapua. || *me tūkkämmä kukin omastaṅsa* (emmekä halua toisten lapioita). Jalasjärvi. || *mistās me löütäsimmä paperiṅsa* (s.o. henkilöllisyystodistuksemme)? Kauhava. || *küllä meiräm pitā mennäk kämpṅsäṅsas siṅuamaha*. Isokyrö. || *kum me annōmma pöütälavittāṅsal leppi lahtehe n n i m p i t i t e h e n n i m p i t i t e h e r ä ü r e*. Nurmo. || *me müčim-mä talōṅsan nuaremmille*. Nurmo. || *meiränkim piti monāsti hakiāt tualta k n ü t t i l a s t a l a m p a h i ṅ s a j j a n e h a k i t ä l t ä*. Nurmo. || *ei mekän ök kattonun nūp prunnihijnsaj* (s.o. kaivoomme) *jotta onko sinnet tulluv vettä*. Nurmo. || *kun me panimma pärinōtāṅsāj* (s.o. istutimme perunamme) *jāi pärināṅsiämentä*. Nurmo. || *me olimma leskiä, me puhūmma asiōstaṅsaj ja miähistäṅsä*. Nurmo.

Yksityisenä tapauksena mainittakoon vielä seuraava, n. 45-vuotiaalta hyvältä murteenpuhujalta (Nurmossa) kuulemani lause: *ei ne* (ajomiehet) *oikēv välittānūm meirāṅ sūrista kivistāṅsäk kuarmaha*, joka on hyvä esimerkki siitä, millainen sekaannus alkuperäisissä suhteissa on tapahtunut. 3. pers. suffiksi on kadottanut siinä merkityksensä yhtä täydellisesti kuin seuraavissa 4—5-vuotiailta lapsilta (samoin Nurmossa) kuulemissani esimerkeissä: *isä, ajakko sinä pois partaṅsa?* || *minä kampāṅ sun tukkāṅsa*. || *pankā nāmaṅsas sihe!* (sitruunasoodalasin lähelle). Yleensä ei mon. 1. ja 2. pers. pronominien genetiivin kanssa käytetä ensinkään suffiksia.

Edellä luettelemistani esimerkeistä käy selville, että 3. pers. possessiivisuffiksi on EP:n murteessa täydellisesti vallannut mon. 1. pers. suffiksin käyttöalan. Alkuperäinen suffiksi *-mma*, *-mmä* on nykyisin jo niin harvinainen, että sen voidaan katsoa kokonaan hävinneen käytännöstä. Niinpä en sinä kolmen vuoden aikana, jolloin olen suorittanut Nurmon murteen sanavarojen keräystä, ole kuullut *-mma*, *-mmä* suffiksia luotettavilta murteenpuhujilta, en edes nuoremmilta murretta käyttäviltä henkilöiltä, yhtään ainoata kertaa. Tuntuukin houkuttelevalta päätellä, että *-nsa*, *-nsä* suffiksin yleistymistapahtuma ei voi olla aivan viime aikojen kehitystä. Vuonna 1871 ilmestyneessä tutkimuksessaan T. G. AMINOFF ilmoittaa huomautuksitta ja esimerkin mainiten,

että mon. 1 pers. possessiivisuffiksi EP:n murteessa on *-mma*, *-mmä*.¹ Sana-kirjasäätiön arkistossa olevista, ennen ensimmäistä maailmansotaa kerätyistä Kurikan ja Isojoen pitäjänasanoista, jotka tosin sisältävät sangen niukasti fraseologiaa, en ylimalkaisesti niitä läpikäydessäni tavannut ainoatakaan tähän sopivaa esimerkkiä. Lauroselan vv. 1913—14 julkaiseman äännehistorian runsaasta murreaineistosta löydämme vain yhden esimerkin *viäläköhäm men näiemmä toisemma* (Ylihärmä).² Olisiko näin ollen ajateltava, että *-mma*, *-mmä* suffiksin syrjäytyminen on tapahtunut pääasiallisesti vasta kolmen viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana?³ Joka tapauksessa on kehityksen alku asetettava kauemmaksi, ehkäpä Aminoffin tutkimusaikojen vaiheille, vaikka hän ei mistään poikkeuksista possessiivisuffiksien kohdalla puhukaan. On nimittäin huomattava, että suurin osa, 85—90 %, kaikista mainitsemistani esimerkeistä on peräisin 70—95-vuotiailta henkilöiltä.

Herää kysymys, mistä *-mma*, *-mmä* suffiksin syrjäytyminen *-nsa*, *-nsä* suffiksin tieltä EP:n murteessa on voinut aiheutua. Murteessa on tietenkin täytynyt olla näin pitkälle johtaneeseen kehitykseen aivan erityinen syy.

Ratkaisua etsittäessä kiintyy huomio seikkaan, jossa EP:n murre eroaa useimmista muista murteistamme. Melkein kaikkialla itämurteiden alueella, vieläpä laajalti länsimurteissakin käytetään mon. 1. persoonan pronominin kanssa passiivista verbimuotoa: *müö tullän*, *me lauletän*.⁴ EP:n murteessa sitä vastoin käytetään aktiivista verbimuotoa säännönmukaisine persoonapäätteineen: *me tūmma*, *me laulamma*. Kun nyt esim.

¹ Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kielimurteesta, Suomi II, 9 s. 274.

² Mts. 26.

³ KETTUNEN sanoo mts. 109 alamuistutuksessa saaneensa v. 1926 alavutelaiselta 25-vuotiaalta työltä kyselemällä suffiksin *mma*(?). Spontaanisessa puheessa tyttö näyttää kuitenkin käyttäneen kirjakielestä tuttua *-mme* suffiksia, joten tiedonantoon, vaikka se oikea olisikin, on syytä suhtautua eräin varauksin. — Suomen kansan murrekirjassa (Porvoo 1940) s. 295 huomaan myös 20-vuotiaan kauhajokelaisen neitosen käyttävän murretekstissään *-mma* suffiksia. Sekin voi olla kirjakielen vaikutusta. Mahdollista kuitenkin on, että Kauhajoella, EP:n murrealueen rajoilla, *-mma*, *-mmä* suffiksia vielä kuulee.

⁴ KETTUNEN Suomen murteet I:n ja Suomen kansan murrekirjan sisältämän aineiston pohjalla piirtämäni kartta osoittaa mon. 1. pers. pronominin kanssa käytettävän passiivia joko yksinomaan tai osittain kaikkialla muualla paitsi Ylä- ja Ala-Satakunnassa, Tampereen länsipuolisessa Hämeessä, Etelä-Pohjanmaalla, Tornion- ja Kemijokivarsilla sekä paikoin Karjalassa. Kun kirjoitelman kannalta on tärkeintä tietää, missä mon. 1. pers. possessiivisuffiksi ja persoonapäätte ovat samat, tulkoon mainitaksi, että niin on asianlaita vain tässä nimetyillä länsimurteisiin kuuluvilla alueilla.

Alajärvellä (EP:n savolaismurrealuetta) sanotaan *me puitiv vilijamma rihessä*, sanotaan EP:n murteessa (esim. Lapualla) *me puimma vilijansar rihes*, mikä on ennen 3. pers. suffiksin yleistymistä kuulunut *me puimma vilijamma rihes*. On tärkeätä huomata, että persoonapäätte ja possessiivisuffiksi ovat tällöin olleet s a m a t; lisäksi ne ovat usein esiintyneet tautologisesti jäljekkäin. Tämä on ilmeisesti merkinnyt heikkoa kohtaa, varsinkin kun murteessa samanaikaisesti on vaikuttanut voimakas 3. pers. suffiksin yleistymistendenssi. Kielen elämässä vallitseva ilmausten keskittämis- ja säästämisyritelmä ovat aiheuttaneet sen, että *-nsa*, *-nsä* suffiksi on tehnyt niin sanoakseni »läpimurron» juuri mon. 1. persoonan kohdalla tunkeutuen possessiiviverbeistä selviin omistusmuotoihinkin. Ja lopputuloksena on ollut, niin kuin edellä on esimerkein osoitettu, *-mma*, *-mmä* suffiksin täydellinen syrjäytyminen.

Aulis Ojajarvi.